

ամառը ամէն օր կայսեր զաւկրները, եղբայրները կամ ուրիշ ազնւականները կէսօրէն յառաջ տասնէն ինչվան տասնըմէկը կրթութե՛հ համար ձի կըհեծնան, կըվազցընեն, ու ամէն մարդ կարօղ է երթալ տեսնել :

ԳՎ ՍԻՎՍ Ե :

Վաղէի ժամերը ու շունչերը :

1. **Ս**եննային մեծ ու արքեպիսկոպոսական ժամը նր Ստեփանոս նախավկային ժամն է, որ գեղեցիկ ճարտարապետութեամբ շինված՝ վերջին աստիճանի հաստատուն բոլորը քարէ շէնք մըն է, ու Սեննային շէնքերուն ամէնէն բարձրն է :

Նաջին շէնքիկոս Կաղօմիրկօթը, ինչպէս առաջ ըսինք, 1144ին աս ժամին հիմը դրաւ, 1147ին շինեց աւարտեց. 1238ին բոլոր սյրեցաւ, ու դարձեալ շուտով շինվեցաւ, ու 1265ին մէյ մըն ալ այրեցաւ : ()թթօքար թագաւորը առաջինէն մեծ նորէն շինեց, ու 1275ին առաքելական նըւիրակի մը նախագահութե՛մ մէջը իրեք օր ժողովք եղաւ : Մէջը 1326ին նոր մատուռներ շինվեցան, ու շատ մեծցաւ : Ռուտօլֆ դուքսը իր եղբօրներուն Մլպերտոս երկրորդին ու Վէօբոլտոսին օգնութե՛քը 1395ին մեծ դաս մը շինեց, երկու ալ մեծ զանգակատուններ սկսաւ շինել : Ռուտօլֆը շուտ մը մեռաւ, եղբայրները ետէ է ետև դուքս եղան, ու շէնքը շա-

րունակեցին, ու չիլմեցած անոնք ալ մեռան: Սա-
 ճառի Սատաթիա թագաւորը, չորրորդ Ֆէտէրի-
 կոս կայսրը, ու Լւստրիային ուրիշ իշխանները շա-
 րունակ ասոր ետեւէն ինկան, վերջապէս հիմակվան
 վիճակը հասցուցին: Լսիկա առաջ հասարակ ժողո-
 վըրդապետական ժամ մըն էր, 1365ին Սեննային
 առաջին ժողովրդապետական ժամը եղաւ, ետքը
 1468ին եպիսկոպոսական ժամ եղաւ, իսկ 1726ին
 արքեպիսկոպոսական եղաւ, որուն արքեպիսկոպոսը
 շատ անգամ կարգինալ կըլլայ:

Լս ժամին զանգակատնովը մէկտեղ հիմէն
 սկսած ինչվան կամարին վերջին քարը ներսի ու
 դրսի փորվածները բոլոր խոշոր քառանկիւն քարե-
 րէ շինված են, ներսը դուրսը ու վրան շատ ար-
 ձաններ ու կոթիքական ձևերով ճամբաներ կան:
 յամին վրայի ծածկը $40 \frac{1}{2}$ կանգուն բարձր է, կար-
 միր՝ կանաչ ու ճերմակ կղմինտրներով (քիրէմիտ-
 ներով) գեղեցիկ ձևերով ծածկած է, որ մէջը
 ամենեւին խոնաւութի չանցնիր, ու արևը վրան ծա-
 գած ատենը լուսաւոր ճառագայթներ կարձակէ:

յամուններսը 143 կանգուն երկայն՝ 93 լայն՝
 ու 33 բարձր է, ու բոլոր կամարը 18 քարէ բան-
 ված սիւներու ու շրջանակի պատերու վրայ կեցած
 է: Սէջը 38 խորան կայ, որոնց ամէնն ալ մերմէր
 քարերէ շինած են, ու իրենց պատկերներուն մեծ
 մասը գեղեցիկ ու վարպետական քաշվածներ են,
 հանդիսութե օրերը աւագ խորանը գեղեցիկ կեր-

պասներով կըզարդարեն, որ վրայնին գեղեցիկ բան-
վածքով եկեղեցական ու աշխարհական պատմու-
թիւններ ձևացուցած՝ տեսնելու արժանի բաներ են:

Եւստիան մէջը շատ գեղեցիկ ընտիր թամբա-
րաններ (գերեզմաններ) ալ կան, ինչպէս չոր-
րորդ Ռէտէրիկոս կայսեր գերեզմանը՝ որ 1793ին
մեռաւ՝ ու հոս թաղվեցաւ: Ըստիկա դասին աջ կող-
մը՝ սբ խաչին մեծ խորանին վարի դին՝ ճերմակ ու
կարմիր մէրմէրէ, չորս ու կէս կանգուն երկայն՝
երկու և քառորդ լայն, ու երկու կանգուն բարձր
շինված է, ու 300 փորած պատկերներով ու 38
կայսերական կնիքներով զարդարված է. ու թամ-
բարանին վրայ կայսեր արձանը իր զգեստովը մար-
դու մեծութիւն փորած է: Բոլոր աս բաներուն ան
աժնութեան ատենը 40,000 ոսկի գացած է:

Եւստրիային մեծ բարերարին սավոյայի Լու-
գինէոս իշխանին թամբարանը, որ ժամին ետեի
կողմը սբ խաչին մատուռին մէջն է: Ըս մատուռը
մտնելու տեղը ձախ կողմը գերեզման մըն ալ կայ,
որ Յովհաննէս Շէիցհամմէր անունով Աննայի
քաղաքապետին է. ասիկա իր ատենը անւանի պատ-
մաբան՝ փիլիսոփայ՝ վիրաբուժ՝ ճարտասան ու ոտա-
նաւոր շինող է եղեր, ու իր տապանագիրը ինքը
շինած է: Ըսոնց նման շատ թամբարաններ ալ կան,
որ տեսնողները կըզմայլեցընեն:

Ըս ժամը գանձատուն մըն ալ ունի, որ ոսկիէ
ու արծըթէ ընտիր ակն քարերով բանված մեծա-

գին մասունքի ամաններով՝ սկիհներով՝ ճաճանչներով՝ ու մասնատուփներով՝ ու ամէն տեսակ պատարագի զգեստներով շատ հարուստ է: Արկու հատերգէօն ունի մեծը վերը քարէ վերնատունն է, որ շատոնց աւրըված ըլլալով չէր չալվէր. 1791ին շտկեցին, ու 9,000 Ֆիօրին գնաց, որ վաճսուն ու չորս փոփոխութի (ուէճիսդրօ) ունի:

Եւամին առջևի գին ձախ կողմը քարէ ամպիօն մը կայ, որուն վրայ Յովհաննէս Վափիսթրանը քարոզ կուտար, վսգի ժողովուրդը շատ ըլլալով ժամը չէր տանէր:

Չանգակատուններուն աջ կողմինը անկատար մնացած է, ձախ կողմինը լըմնցած է, բոլոր քառանկիւն քարերէ բրգաձև (բիրամիտեզի ձև) գեղեցիկ բանվածներով է: 163 կանգուն բարձրութիւն ունի. վարէն սկսած՝ առաջ քարէ, ծայրին կրմօտե՛նայ նէ փայտէ՛ 700 աստիճան ունի: Մէջ տեղը մեծ ժամացուց մը կայ, որ չորս կողմն ալ կըցընէ, ասոր վրայ տախտակները չորսուկէս կանգուն երկայն՝ չորս ու քառորդ լայն հաւկրթաձև կըր են, վրայի թիւերը կանգունէն չորս մատ պակաս են, ու սլաքները, որ ժամ ու քառորդ կըցըցնեն երկու կանգուն ու քառորդ մի են, ժամացուցը մինակ ժամ կըզարնէ իսկ քառորդը հօն տեղը պահապաններ կան՝ անոնք կըզարնեն, որ կրակի ալ պահապան ըլլալով գիշեր ու ցորեկ կարգով (նէօպէթով) կըսպասեն, կրակ մը կըպատահի յէ զան-

գակ կըզարնեն, ու կրակ եղած կողմը ցորեկը կարմիր դրօշակ կըբանան, ու գիշերը կանթեղ կըկախեն: Մէկզմէկէ մեծ հինգ զանգակ ունի, ամէնէն մեծ զանգակը 1711ին առաջին Յովսէփ կայսրը շինած է. Սեննա քաղաքը անհաւատներուն ձեռքէն ազատած ատենը՝ իրենց ձեռքէն առնըված թնդանօթներով շինել տըված է, անոր համար Յովսէփեան զանգակ կըսվի: Ըսոր ծանրութիւնը 354 կշիռ (խանդար) է, ու լեզուն 13 կշիռ, բոլորը մէկ տեղ 367 կշիռ է, որ գերաններու վրայ նստած է, զարնելու ատենը կըկախեն, ու վերջէն վար կառնուն՝ որ չիվնասի, ու մեծ հանդիսութիւններուն համար միայն կըզարնեն:

Ըս ժամը արքեպիսկոպոսէն ու անոր օգնիչ եպիսկոպոսէն ՚ի զաս՝ տասվերկու կանոնիկոս ունի, որոնց չորսը թագադիր են, այսինքն՝ եպիսկոպոսական թագ կըդնեն:

2. Սք Պետրոսին ժամը Փէթերսիլաց ըսված հրապարակն է. 792ին մեծ Կառօլոս կայսրը աս անունով աս տեղս պզտիկ ժամ մը շինած էր, որ 500 տարի ետքը դեռ կեցած էր: Ըռաջին Լէօբօլտոս կայսրը 1702ին հիմակվանին հիմը դրած է, ու Էռոմայի սք Պետրոսին ժամուն ձեռովը շինած է: Եամը հաւկըթաձև կըոր է. վրայի գմբէթը պղնձով պատած է, ու վերի գագաթը լապտերի ձեռով վեր ելած է, ու չորս դին պատուհաններ ունի: Բոլոր գմբէթը ու դասին վրայ գեղեցիկ պատկեր-

ներ քաշված են, ու պատերուն փայլուն մէրմէր
ծեփ տրված է :

3. Շօթնէոին ժամը ու արքայարանը, որ
Պոպոունկ ըսված հրապարակն է. խաչակիրնե-
րուն ատենը Սկովտիակէն (որ նեմցէերէն Շօթլանսի
կըսվի)՝ Աեմցեստան շատ Բենետիկտեան կրօնաւոր-
ներ եկան, մարդիկներուն սիրտ տրվին՝ յորդորե-
ցին, ու խաչակիրներուն պատերազմը գլուխ հանե-
ցին. ան ատենւան թագաւորները իրենց ասանկ
գործքին դէմ հատուցում մը ընելու համար իրենց
վանքեր տրվին: Հենրիկոս առաջինն ալ 1158ին
իրենց աս ժամը ու վանքը տրվաւ. անոր համար
անունն ալ՝ Շօթնէոի վանք ու ժամ կըսվի:
Եսոնք թէպէտ 1418ին վերջացան, ու իրենց տե-
ղը Բերմանիայի Բենետիկտեանները մտան, բայց
վանքին անունը միշտ նոյն մնաց :

Ես ժամը ու վանքը առաջ քաղքէն դուրս
էր, անոր համար շատ անգամ կայրէր. վերջին
անգամը 1683ին Վեննային պաշարման ատենը այ-
րեցաւ, ու երկրորդ տարին նորէն շինվեցաւ, ու
ինչվան հիմայ ան մնաց, վերջէն քաղքին ան կողմին
պատը դուրս քաշեցին քաղաքը մեծցուցին, ու
անանկով աս վանքը ժամովը մէկ տեղ ներս մտաւ :
Եամը մեծ ու գեղեցիկ է, եօթը խորան ունի,
պատկերները վարպետի գործք են : Վանքը մեծ է,
իրենք շատուր ու ունեւոր են, ու տեսակ տե-
սակ դասատուներ ունին :

4. Սբ Միքայէլին ժամը ու Պարնապիթնե-
րուն վանքը՝ Միխայէլսիլաց ըսված հրապարակը
Քօլմարքթին ծայրը կայսեր պալատին քովն է :
Ժամը 1221ին Լէօբօլտոս եօթներորդ Լւստրիայի
դուքսը շինել տրվաւ . ու ժողովրդապետական ժամ
ըրաւ : 1276ին այրեցաւ , ու շուտ մը նորէն շինվե-
ցաւ , վերջը 1416ին հինգերորդ Լւպերտոս կայսրը
նորոգեց հիմակվան ձևը [սօթեց : Երկրորդ Ֆէրտի-
նանտոս կայսրը 1626ին քովի վանքովը Պարնապիթ
ըսված կրօնաւորներուն տրվաւ , ու անունին Պար-
նապիթի ժամ ու վանք մնաց :

Ժամը ընդարձակ՝ լուսաւոր ու գեղեցիկ է ,
վրայի կամարը երկու կարգ քարէ սիւներու վրայ
հաստատած է , տասնըհինգ [սորան ունի , պատ-
կերներուն շատը ընտիր քաշվածներ են : Ղասին
մէջը [ծրաւթսօնեան ցեղին գերեզմանները կան , որ
տեսնելու արժանի բաներ են : Մեծ դուռը սիւնե-
րով շինած է , դռան վրայ սբ Միքայէլ հրեշտակա-
պետին արձանը կայ , որ մէկ ձեռքը հրեղէն սուր՝
մէկալը վահան՝ դժոխային վիշապին յաղթած ու
ոտքին տակը առած է . ասիկա Սաթիէլի քաջ վար-
պետը փորած է :

5. ()գոստինեանց ժամը ու վանքը՝ որ 1330ին
Ֆէտէրիկոս Գեղեցիկը շինեց , երկրորդ Ֆէրտի-
նանտոս կայսրը 1630ին բոպիկ ոտքով ()գոստի-
նեան կրօնաւորներուն տրվաւ , ու պալատին ալ
քովը ըլլալով կայսերական ժամ ըրաւ : Ընտեսնէն

սկսած կայսեր ցեղին եկեղեցական հանդիսու-
թիւնները ասոր մէջը կըլլան : Աս ժամը միանգամայն
ժողովրդապետական է . երկրորդ Յովսէփ կայսրը
1786ին նորոգեց՝ գեղեցկացուց , ինչու որ յառաջ
շատ մութ ու տգեղ էր : Արկայնութիւր 106 կան-
գուն է . վերի կամարը ութը սիւներու վրայ հաս-
տատած է՝ չորս հատ մէրմեր քարէ խորաններ ու-
նի , աւագ խորանին վրայ նք () գոստինոսը արքայ-
ութեան փառքերու մէջ քաշած է : Եւսմին քովը
մատուռի մը մէջ կայսեր ցեղէն մեռնողներուն սիր-
տերը՝ արծրթէ ամաններուն մէջը՝ անուննին վրա-
նին գրած կըպահպլին : Մեռելոց մատուռին մէջը մեծ
մարդիկներու գեղեցիկ գերեզմանները կան , որոնց
մէջը տեսնելու բաները են՝ երկրորդ Աօբոլտոս կայ-
սեր թամբարանը , որ Յաւնէն՝ երեւելի արձան փո-
րօղը փորած է . ու Աօբոլտոս Տաւն ըսված կոմսին
ու սպարապետին թամբարանը , որ Սարիամ լճե-
րեզիան շինել տրված է :

Աս ժամին մէջը ամէն տարի յունիսի 18ին՝
1757ին նոյն օրը Ռոյեմիային Վոլին քաղքին քո-
վը եղած մեծ յաղթութեւ յիշատակին ու շնորհա-
կալութեան համար մեծ հանդիսութիւն ձայնաւոր պա-
տարագ կըլլայ , ու մեծ սպարապետները՝ զօրապետ-
ները , ու զինւորներուն մեծ մասը կուգան պատա-
րագ կըտեսնեն : Ննջեցելոց երկրորդ օրն ալ պա-
տերազմի գործիքներով ու զանազան զէնքերով
զարդարած մեծ քաւարան կըշինեն , ու թէ պատե-

բազմի մէջ՝ թէ ուրիշ կերպ մեռնող զինւորներուն հոգիներուն համար ձայնաւոր պատարագ ու քաւարան կընեն : Աննային զինւորները ու զօրապետները մաքուր հագված թւերնին սև կապած՝ ամէն մէկը իրենց պատերազմական զէնքերովը ու կերպերովը, ձիաւորները ձիերու վրայ՝ ոտանաւորները ոտքով կուգան պատարագ կըտեսնեն, ու այնչափ բազմութե՛ն ժամը մտնելը անկարելի ըլլալով՝ ժամին առջևն ալ մէկ ծայրէն մէկալ ծայրը կըշարվին, ու պատարագին էական ատենները թմբուկներով նշան կըտրվի, ու զօրապետները չոքելու՝ մտադրութիւն ընելու՝ կամ ոտք ելլալու հրաման կուտան :

Սորիամ Թերեզիային փեսան՝ Ալպերտոս մեծ դուքսը իր դքսուհի կողակիցին Վրիստինային համար 1805ին մերմէր քարէ գեղեցիկ թամբարան մը շինել տրվաւ աս ժամու մէջ . որ Վանսվայ անւանի հռոմայեցի արձան շինողը փորած է, ու շատերը կըհաստատեն, որ իր փորածներուն մէջը ամէնէն ընտիրը ու գեղեցիկը ըլլայ, որուն գեղեցկութիւնը մէկիկ մէկիկ պատմելը շատ երկան կերթայ, մինակ աս կըսեմ, որ ասիկայ շինելու համար 20,000 կայսերական ոսկի գացած է :

Պալատին մէջէն կայսեր ու կայսեր ցեղին համար վրան քոց ճամբայ մը կայ, որ աս ժամին կայսերական աղօթարանը կուգայ, ու անունը կայսերական ճամբայ կըսվի :

6. Սորիա Շիլլէն ըսված ժամը՝ որ Ռաս-

սավէուկասսէ ըսված ճամբուն մէջն է՝ կրկարծրվի,
որ 882ին շինած ըլլայ. 1158էն աս դին ստոյգ
պատմութիւն կայ, բայց անկէ առաջինները չեն
գիտցրվիր, ինչվան 1820ը շատ ձեռքէ ձեռք ան-
ցած՝ ու շատ ստեն ալ քոց կեցած է: 1809ին
Վեննայի պատերազմին՝ շէնքը շատ վնաս կրած է:
կայսրը ետքը կօթիքական ձևերը պահելով նորո-
գել տրվաւ. ու 1820ին դեկտեմբերի 23ին Ռի-
պիէթ-օ-ի-ի (փրկիչեան), կամ իրենց հիմնադի-
րին անունովը, որ Միոնսոս Վիկուորի կըսվեր,
Ռիպիէթ-օ-ի-ի ըսված կրօնաւորներուն տրվաւ, որ ու-
րիշ տեղաց եկած՝ Վեննա շատ նորընծայներ
առած՝ մէկ տանը մէջ բնակած էին: Արբոր աս
ժամը իրենց յանձնեցաւ նէ՝ երկրորդ օրը մեծ հան-
դիսութեամբ նորէն օծել տրվին, ու նր Միաձայն
անարատ յղութեանը ընծայեցին: Իրենք ալ շու-
տով շատցան, ու օրէ օր ալ կը շատնան կոր:

Աս ժամը 67 $\frac{1}{2}$ կանգուն բարձրութեամբ՝
եօթը անկիւնով զարմա՞ալի զանգակատուն մը ու-
նի, որ վարէն ինչվան վերը սքանչելի ձևերով բա-
նած է, հեռուէն մուշապախի պէս կերևնայ. զանգա-
կատան մէջ տեղը մեծ ժամացուց մը կայ, իրեք
մեծ զանգակներ ունի, ու վարէն ինչվան վերը քա-
րէ աստիճաններ ունի, որ 224 ոտք է:

7. Քափուչիներուն ժամը ու վանքը՝ Այլէ
Սարքթ ըսված հրապարակը, որուն հիմը Մատա-
թիա կայսրը ու իր կինը Աննա կայսրուհին գրած

են, բայց շատ ատեն անկատար մնացած է, վերջէն 2622ին երկրորդ Պէրտինանտոս կայսրը լմընցընել տրված է: յամը ու վանքը աղքատօրէն շինած են, ինչպէս որ Վափուչիններուն կանոնը կը պահանջէ. խորաններուն պատկերները Նորպէրտ անունով քափուչին մը քաշած է: յամին քովը մատուռ մը կայ, որ Մենա կայսրուհին շինել տրված է, որուն մէջը շատ տեսնելու արժանի ժամի վերաբերեալ անգին բաներ կան, որ շատ կայսրներ կայսրուհիներ ու իրենց զաւակները շինած կամ շինել տրված հոն դրած են:

Վանքին կէսին ու բոլոր ժամին տակը պարապ է, որուն մէջը կայսրներու թամբարանները կան, ու աս տեղին վերակացուն քափուչին մըն է, որ ուղողներուն ամէն բաները սիրով՝ ու տեղն ՚ի տեղը պատմելով կը ցըցնէ: Ես տեղը գետնի տակ երկայն կամարաշէն տեղ մըն է, մէջ տեղը քալելու ճամբայ կայ, երկու դին երկըթէ՝ պղնձէ շինած ու վրանին փառաւոր բանած սնտուկներ կան, որոնց մէջը պառկողներուն անունները ու համառօտ վարքերը վրանին դրած է: Եսոնց մէջը Սատաթիա կայսերէն սկսած ինչվան հիմայ վախճանած կայսրներուն, ու իրենց ցեղէն մեռնողներուն մարմինները կան ու բոլորը եօթանասուն հատ են: Սարիամ՝ թերեզեան իր ընկերը Պաանչիսկոս կայսրը վախճանած ատենը մէրմէր քարէ խորհրդաւոր փորվածքներով, ու արտում արձաններով գեղեցիկ

դամբարան մը շինել տրված է, ու իր ընկերը պղնձէ ոնտուկով մէջը դնելէն ետքը բերանը բաց թողուցած է, որ զինքն ալ մեռնելէն ետքը մէջը դնեն, ու պատրաստրված քարովրան քոցեն: Արսվի թէ աս կայսրուհին ինչպէս իր մեռնելու ատենը ամէն ուրբաթ հոն տեղը կուգայ պատարագ կը-տեսնայ եղեր, ու ետքն ալ իր երկանը գերեզ-մանին քովը կէս ժամ մահաճան վրայ մտածական կը-նէ եղեր:

Տ. Լօֆ ըսված հրապարակը Թագուհի հրեշ-տակաց անունով Լճածնայ ժամը տասներչորսերորդ դարուն մէջը քովի Լստրիայի իշխաններուն հին պալատին հետ մէկ տեղ Արմէլիթան կրօնաւոր-ներուն տրվեցաւ: Լուսին Ֆէրտինանտոս կայսրը տասներվեցերորդ դարուն մէջը իրենց ուրիշ վանք ու ժամ տրվաւ ու աս ժամը Յնեան կրօնաւորնե-րուն տրվաւ: 1625ին ան մեծ շէնքն ալ իրենց տը-վաւ՝ որ նորընծայարան ընեն: Աերջէն Յնեանք վերցրվելէն ետքը տէրութիւնը նորընծայարանը պա-տերազմի խորհրդատուն, ու ժամը ժողովրդապե-տական ժամ ըրաւ: Լս ժամը չափաւոր մեծ է, բայց շատ գեղեցիկ ու փառաւոր ճակատ ունի, որ 1662ին Լյէօնօրա կայսրուհին շինած է, վրան քա-րէ շինած մեծ պատշգամբ մը կայ, որուն վրայէն Աեցերորդ Պիոս փափր 1782ին առջևի հրապարակը ժողոված ժողովուրդին փափական օրհնութիւն տը-ված է:

Մարիա Ուոլուանդա ըսված ժամը ու Տօմինի-
 քաններուն վանքը, որ մաքսատան քովը Տօմինի-
 քանէովիլաց ըսված հրապարակն են, տասվերկուե-
 րորդ դարուն մէջը տաճարական ըսված կրօնաւոր-
 ներուն համար շինված են: Աերջը ասոնք վերջա-
 ցաննէ Տօմինիքաններուն տրվեցան: 1529ին Ա են-
 նային առաջին պաշարման ատենը շատ վնասեցան
 գրեթէ բոլոր հիմնայատակ եղան: Առաջին ու երկ-
 րորդ Ֆէրտինանտոս կայսրները վանքը շինել տը-
 վին, որ ինչվան հիմայ կեցած է: Իսկ ժամը 1631ին
 երրորդ Ֆէրտինանտոս կայսրը շինեց: Դռնէն ներս
 մտնելու տեղը գեղեցիկ արձաններով զարդարած
 է: Եւամին մէջը շատ ընտիր ու վարպետի քաշած
 պատկերներ կան: Աօթը խորան ունի: Շատ գե-
 ղեցիկ դամբարաններ ալ կան, որոնց մէջը առա-
 ջին Աէօբուտոս կայսեր երկրորդ կայսրուհւոյն դամ-
 բարանը կայ: Եւամին կամարը ու դասին գմբէթը
 անւանի պատկերահան մը քաշած է: Վանքերնին
 ընդարձակ է, բայց իրենք քիչուր են:

10. Համալսարանին ժամը նոյն համալսա-
 րանին հրապարակն է. ասիկա յառաջ երկու քովի
 երկու մեծ շէնքերովը մէկ տեղ Յնեան կրօնաւոր-
 ներուն էր, ասոնք վերջացան նէ երկրորդ Յով-
 սէփի կայսրը աս տեղերը աշխարհական քահանաներ
 ժողվեց, ու իրենց համալսարան ըրաւ: Իր յա-
 ջորդն ալ զանոնք վերջացուց, ու ան ատենէն ինչ-
 վան հիմայ աս ժամին մէջը մինակ համալսարանին

եկեղեցական հանդիսութիւնները կրկատարին: յա-
մը գեղեցիկ ճակատ մը ունի՝ երկու դին երկու
զանգակատունով. ժամը կամարաչէն է, ու կամա-
րը տասնըվեց մէրմէր սիւներու վրայ կեցած է:
Լւադ խորանէն ՚ի զատ վեց կողմնակի խորաններ
ունի, որոնց ամէն մէկը մէյմէկ մատուռի ձևով
շինած են. ժամին կամարը ու բոլոր պատկերները
շատ արհեստով ու սքանչելի քաշվածներ են:

11. Պռանչիսկաններուն ժամուն ու վանքին,
որ Պռանչիսկանէուիլաց ըսված հրապարակն են,
հիմը 1603ին ապրիլի 14ին դրված է, ու 1611ին
գեկտեմբերի 14ին ժամը լմեցած՝ օծված ու մէջը
պատարագ ըլլալ սկսած է: Լսոր մէջի դիին եր-
կայնութիւր 67 կանգուն է. ու լայնութիւր 20 կան-
գուն է. աւագ խորանին պատկերը սքանչելի քաշ-
ված է, ժամին յատակը մէրմէր քարէ է: Վանքը
շատ մեծ ու գեղեցիկ է:

12. Խտալացիներուն ժամը, որ Սինօռիթէն-
ւիլաց ըսված հրապարակն է, Լէօբոլտոս Վաստար
ըսված Լւստրիայի մեծ դուքսը 1224ին շինած է,
ու քովի վանքովը մէկ տեղ Խտալիայէն եկած Սի-
նօռիթ ըսվող կրօնաւորներուն տրված է, ու անու-
նը լուսիսներու ժամ մնացած է: Լս ալ յառա-
ջուց քաղքէն դուրս էր, վերջէն քաղաքը մեծցու-
ցած՝ աս ալ քաղքին մէջը առնրված է. 1275ին
սյրած է, ()թթօքար թագաւորը սկսած է դար-
ձեալ շինել, ու Պէտէրիկոս Վեղէյիւ բոլոր լմն-

ցուցած է: Նույնպէս կայսրը 1786ին Մինսոսի(ժնե-
րուն քաղքէ դուրս ուրիշ ժամ ու վանք տրվաւ,
իսկ աս ժամը (Թալիանի ազգին տրվաւ, վանքն ալ
կառավարութիւնը ըսված դատաստանի տեղ ըրաւ:
Թալիանները աս ժամը ալ աւելի զարդարեցին,
աւագ խորանին համար գեղեցիկ Մծածնայ պատ-
կեր մը քաշել տրվին, որ Չեան Մծածին կըսվի,
ուրիշ խորաններն ալ զարդարեցին: Ժամը քարէ
սիւներով կամարաշէն գեղեցիկ ճարտարապետութիւն
շինած է, մէջը մոխրոց օրէն սկսած ինչվան զատիկ
ամէն կիրակի՝ երեքշաբթի ու ուրբաթ տասնըմե-
կին՝ կէսօրէն ժամ մը յառաջ իտալերէն քարոզ
կըտրվի:

13. Սք Մննային ժամը՝ որ Մննակասէ ըս-
ված ճամբուն մէջն է, գլխաւորաբար քովի դասա-
տան համար է, ու առաջին Աօբոլտոս կայսրը Ան-
տաւի յաղթութե՛ն յիշատակին համար շինած է:
Մէջի դին բոլոր գեղեցիկ մերմէր քարերով զար-
դարած ու մաքուր ոսկեզօծած է: Մտոր մէջը շատ
հին պատկերահաններէն քաշած պատկերներ կան:
Ատոր էլմաս քարերով զարդարած ճաճանջ մը,
մեծ կտոր խաչափայտ մը, ու շատ փառաւոր պա-
տարագի զգեստներ, ու ուրիշ բաներ ունի: Հոս
ամէն կիրակի Ֆռանսրզերէն քարոզ կըտրվի, ու
շատ մեծամեծներ մտիկ ընելու կուգան:

14. Սալոյեան ազնւական աղջիկներուն ու-
սումնարանին ժամը, որ քովի բնակարանին հետ

մէկ տեղ Վիսթէնշթայն իշխանին աղջիկը Լյմմա-
 նուէլա դքսուհին (որ Սափոյայի մեծ դքսին հետ
 կարգըվեցաւ ու այրի մնաց,) շինած է. ու գլուխ
 ալ դրած է, որ անոր մուտքովը մէջը 20 հատ աղ-
 նըւականի աղջիկներ կըթըվին: Ըստ աղջիկները
 բոլոր միօրինակ սև զգեստ հագած՝ վանքի պէս փա-
 կանքի տակ են, մէկ տեղ կերակուր կուտեն, մաս-
 նաւոր կարգ ու աղօթք ունին. բայց ուզած ատեն-
 նին զբօսանքի համար դուրս կրնան ելլալ, ուղօղը
 կրնայ ելլալ աշխարհք ալ մտնել: Ժամը Յովհան-
 նէսկաստէ ըսված ճամբան է, որ շատ մեծ է,
 բայց շատ մաքուր ու գեղեցիկ է:

Քաղքին մէջը ուրիշ պղտիկ ժամեր ալ կան,
 բայց մասնաւոր գեղեցկութի մը չունին, անոր հա-
 մար անոնց վրայ կուզեմ համառօտ գրել:

15. Սը Ռուբերտոսին ժամը Հառմաութ
 ըսված տեղը՝ որ Վեննային ժամերուն ամէնէն հինն
 է, հեթանոս Լւարներուն դարձի համար 740ին
 շինված է, ու ինչպէս որ շինած է նէ՝ անանկ ինչ-
 վան հիմայ մնացած է, մինակ 1436ին ու 1703ին
 քիչ մը նորոգված է: Խորաններուն պատկերներն
 ալ ան ատենւան քաշվածներ են:

16. Թվեթօնեան զինուորական կրօնաւորներուն
 ժամը՝ որ Սինկէռշթուսսէ ըսված ճամբան է: Ըստ
 զինուորական կրօնաւորները՝ որ անհաւատներուն
 դէմ ուղղափառ հաւատքը պաշտպանելու համար
 միարանած էին, 1200ին Վեննա ալ եկած՝ ու

պղտիկ մատուռ մը շինած են, ետքը 1316ին աս
 ժամը շինած են. ու իրենց կարգին պաշտպանը
 Սաճառի Թագուհին սրբուհի Եղիսաբէթը ըլլալով՝
 ժամը իրեն նըվիրած՝ ու իր պատկերը աւագ խո-
 րանը դրած են :

17. Սալթացի զինւորական կրօնաւորներուն
 ժամը Բէնթնէն շրջաօտ ըսված ճամբան է : Ը-
 սոնք ալ 1200ին Սեննա եկած են, ու 'ի պատիւ
 սբ Զովհաննէս մկրտչին աս ժամը շինած են :

18. Սբ Փրկչին ժամը, որ Սալվաթօռկասսէ
 ըսված ճամբան է, 1280ին շինված է, ու 1361ին
 սբ Լճածնայ ընծայված է. աւագ խորանը 1459ին
 Զնի արձանը դրվեցաւ, ու անկէ անունը սբ Փրկչի
 ժամ մնացած է :

19. Օռսօլեան կուսանքներուն ժամը ու վան-
 քը, որ Եօհաննէսկասսէին վարի դին է, 1660ին
 շինված է. մէջի կուսանքները շատուր են, ու աղ-
 ջիկներ կրկրթեն գլխաւորաբար անպաշտութե մե-
 ջը, ու գործել ալ կըսորվըցընեն, ու աղքատ հա-
 րուստ չեն նայիր, ով որ ըլլայ նէ կանուռն :

20. Ուղղափառ յոյներուն ժամը, որ մեծ
 մաքսատան քովն է, 1775ին Սարիա Թերեզիան
 շինել տրված է : Ըս ժամս սբ Սալվաթեայ կուսին
 նըվիրված է, ու իր պատկերը աւագ խորանը
 դրած է :

21. Երկու հատ չարափառ յոյներուն ժա-
 մեր կան, մէկը կայսեր ստորակարգեալներուն, որ

Այլ թէ Պլայշմառք ըսված տեղն է, մէկալը դրսեցիներուն, որ Հաֆնէ ոչ թայկէ ըսված տեղն է: Սատուռ մըն ալ Սոսկոֆները ունին, որ մեծ Շուլէ ոչ թռասսէ ըսված ճամբան է: Եւ տերականները երկու աղօթք ընելու տեղ ունին, ու հրէաները մէկ Սինակոկայ: Եւ սոնք ամէնն ալ իրենց զատ զատ դպրատունները ունին, ու իրենց տղաքը իրենց աղանդին ուսումներուն մէջը կը կրթեն, ու լեզուներ ու գիտութիւններ կը սորվեցընեն:

Գ Լ ՈՒ Կ Թ:

Քաղաքին արդարեանները իմ հանգրվանները (գաւառները):

1. Ինչպէս վերը յիշեցինք՝ հանգրվանները դրսի դիէն հաստը պատով ու խորունկ փոսով քոցած են, ու դուրս ելլալու ու ներս մտնելու համար 11 մեծ դռներ կան, ամէն մէկուն քովը կառավարութե՛ն զինւորներ կը սպասեն, ու գիշերը կը քոցեն, բայց դուրս ելլալ ու զօղներուն կը բանան, թող կուտան, դրսէն եկողներուն՝ թէ որ բեռ չունին նէ՛ կը բանան՝ ներս թող կուտան, բեռ ունեցողներուն քովը զինւոր կը դնեն մաքսատունը կը խրկեն:

2. Հանգրվանները 34 հատ են, որ քաղաքը ամէն դիէն պսակի պէս կը պատեն: Եւ սոնց ամէնուն մէջը 1766ին 3190 տուն կար, հիմայ 6380 տուն